

V DĚDINĚ JEDNÉ ŽILI ZA DÁVNÝCH ČASŮ MANŽELÉ A TI NEMĚL žádných dětí. — Byli stateční, ale chudí. — Jakkoli chudí, přáli si jen přece, kdyby je Pánbůh dědicem obdařil. — I vyslyšel Bůh prosbu jejich a po čase porodila žena zdravého synka. Šel tedy muž kmotry prositi, ale že chudý byl, nechtěl mu nikdo za kmotra jíti. — Líto mu to bylo a smuten vracel se domů. — I potká tu blíže chyžky své žebráka. — „Čože si tak smutný, človeče?“ ptal se ho žebrák.

„Akože němám byť smutný, porodila mně žena synka a němuožem mu kmotra dostať“ — odpověděl otec.

„No, ja som len žobrák, ale ak pristaněš, tak ti ja puojdém za kmotra, ale ti němám čo dať, němám len tento peták¹,“ pravil žebrák. —

„Však ja nič nepřýtam, len mně podťě za toho kmotra.“

„No len choj domu, ja pri kostole budēm na tēba čakať“ — odpověděl žebrák. — Muž šel domů a hned se ženě pochválil, že už kmotra má. — Vzali tedy synka a šli s ním ke křtu. Pokřtili ho Janko. — Ten starý žebrák, co mu stál za kmotra, zavázal mu ten peták, potom ho požehnal a zmizel.

Rodiče mu ten peták schovali a umínili si, byť i sebevětší bída na ně přišla, že ho nevydají. — Avšak co Janko do chyžky přibyl, bylo požehnání božího plné kouty a rodičům se dobře vedlo. — Janík rostl jako z vody a stával se z něho co den pěknější šuhajík; rodiče v něm žili. — Ale jakkoli i Janko rodiče svoje miloval, přece ho to, když dorostl, z domu do světa vábilo. — „Milí rodičia,“ pravil jim jednoho dne, „už stě sa mňa dost nachovali, už

¹ Sedm krejcarů.

som dost' mocný a muožem sám o seba sa starať. — Prosím vás, prepust'te mňa, rád by som sveta skúsiť.“ — Nerádi slyšeli rodiče Jankovu reč a počali ho přemlouvati a plakat.

„Ach něplač'teže a něbojt'e sa, milí rodičia, veď sa ja vám o rok o dva roky zase vrátim a chcem vás vo vašej starosti statoč'ně opatrovať“ — těšil je Janko. — Když rodiče viděli, že jinak nedá, nechali mu vůli a pomalu ho na cestu pripravovali. Tu když se rodiče o syna radí, kterak by ho nejlépe vypravili, octne se tu znenadáni starý člověk přede dveřmi, drže za uzdu krásného koníka a tázaje se: „Někúpit'e koňa?“

„A začože je ten kuoň?“ — p'tal se otec.

„Za peták!“ odpověděl starý. — „Nuž Janko, nože si ho kúp za ten tvoj krstný peták“ — pravil otec a ihned Jankovi schovaný peníz přinesl. — Janko s radostí starci peták dal a stavec odevzdaje mu koňe rychle odešel. — Nemalou měl Janko radost z pěkného koňe, k němuž tak něnazdajky přišel. — Když si ho nakrmil a pripravil, rozloučil se s rodiči, a vsedna na kůň, bez dalšího meškání do světa se ubíral. — A když už byli daleko od domova a po zelené louce jeli, pravil koník Jankovi: „Daj pozor, keď sa potknem, čo vykopnem.“ Divno bylo Jankovi, že kůň rozpráví, a již se chtěl ozvat, vtom se kůň potknul a na zemi zajásal se ohníček, když ale Janko blížě přihlídl, viděl, že to není ohníček, ale zlaté péro. — „A či ho mám vziať?“ — p'tal se Janko koňe. — „Vezmi ho, je to pero z krídla ptáka Ohniváka, aleže si ho dobre schovaj! — Najprú ti budě k zlému, potom k dobrému slúžiť“ — odpověděl kůň. — Janko pérko zdvihl, zaobalil do bílého šátku a schoval si je za záhreň². — Jeli dále a přijeli k jednomu královskému městu, a tu když jeli okolo

² Za ňadra.

královského hradu, král z okna se díval. — Vida pěkného šuhaje na koni, zavolal na něho, tázaje se ho, kam jede. — „Do sveta, šťastia skúsiť“ — odpoveděl Janko. —

„A či by si něchcel u mňa slúžiť?“ — ptal se král, jemuž se šuhaj zalíbil.

„Prečo by som něchcel, keď mňa vezmetě, ale si tohoto mojho koňa s sebou vezmem, lebo by som bez něho něišiel.“ —

„Nuž, keď tak chceš, vezmi si ho,“ pravil král. Janko vjel tedy do zámku, přistál do královské služby a dostal na starost krásných šest koňů, na kterých král jezdil. — Svěho koníka postavil si do té samé konírny do kouta a vedle něho spával. — Od té doby, co Janko koně hlídal, stávali se co den krásnějšími, srst na nich jak aksamit, hříva jak zlaté vlnky od hlavy jim splývala, z očí jim oheň sršel. — Králi se to líbilo, chválil si Janka. Čeledě se ale divila, že co je to s těmi koňmi, co je hlídá Janko, že tak na sebe berou, jako by na ně kladl, kdežto přece stejný obrok mají; to že prej není s dobrým. — Zvlášt jeden sluha mezi čeledí královskou Janka nenáviděl a přízeň královu mu nepřál; ten umínil si, že musí vyzkoumat, co on s koňmi dělá. Tak i učinil. — Jednoho večera vloudil se do konírny, a za kupu sena v koutě nahromaděného schovaje se, čekal na Janka. — Když se již úplně setmělo, vešel Janko do konírny bez světla; když závoru zastrčil, vyňal ze zánadří bílý šátek, v němž zaobalené měl zlaté péro z ptáka Ohniváka. Polože šátek na okno rozbalil ho a v tom okamžení rozlila se z něho záře po celé konírně. — Janko sejmul čapku, pověsil na kliněc, svlékl kabanici a začal koně čistit a česat jednoho po druhém, vesele si přitom zpívaje. — Když byl s prací hotov, zaobalil zlaté péro zase do šátku a teprv uleh na seno vedle svého koníka. — Když se rozbřesklo, vykradl se zrádný sluha zpoza

kopy a vida, že Janko tvrdě spí, vzal péro i s šátkem a tiše, jak přišel, odešel. — Jak nastal bílý den, pospíšil sluha ke králi, zlaté péro mu odevzdal a vše vypověděl, jak a kde k němu přišel. Král ho vyslechl a potom si poslal pro Janka. — Líbilo se králi péro a myslil si, když jedno péro tak svítí a tak krásné je, cože teprv celý pták? — Když se Janko před krále dostavil, strmo se na něho král podíval a hněvivým hlasem promluvil: „Ako si sa opovážil skrývať predou mnou zlaté pero z ptáka Ohniváka, za to si smrť zaslúžil!“ — „Ach odpustťeže, vaša milosť paně kráľu, veď som sa ja něnazdal, že by sa vám to jedno pero tak zapáčilo,“ — omlouval se Janko. — „Odpustím ti, ale mně musíš doniesť ptáka Ohniváka, ak nědoněsieš, buděš o hlavu menší!“ — S těmi slovy se král od něho odvrátil a Janko plačící vrátil se do konírny. — „Čože, Janko, plačeš, čože ti je?“ ptal se ho koník. „Eh akože němám plakať a nariekať, koníku muoj drahý, keď mně kráľ rozkázal, aby som mu doniesol ptáka Ohniváka, a keď mu ho nědoněsiem, že buděm o hlavu menší. Beda mně, kděže ja najděm ptáka Ohniváka!“ —

„Veď vieš, čo som ti vřavel, že ti to zlaté pero najprú na zle, potom na dobre budě. No něplač, veď ja ti buděm na dobrej pomoci. — Ale si skorej pýťaj od kráľa s korytko zlatej pšenice a hodbávnu síť. Potom naber poživy, vsadni na mňa a vydáme sa na cestu.“ — Janko vrátil se ke králi, prose, aby se mu dalo s korytko zlaté pšenice a hedbávná síť. Král nařídil, aby se mu ihned vše, co žádá, vydalo. — Když měl Janko všecko připraveno, vložil to na kůň, vsedl i sám na něho a v okamžení byli ze vrat. — Jeli, jeli mnoho dní, až přijeli za vysoké hory, za široké doly ke Zlatému vrchu. Tu koník zastal a pravil Jankovi: „Vezmi síť a zlatú pšenicu a idť na ten vrch, čo tuto vidíš; na vrchu je studnička a k tej

studničke prilietajú každú noc ptáci Ohniváci napiť sa. — Kolom tej studničky nasypaj zlatú pšenicu; prilietnu ptáci, budú zobať a vtedy musíš chytro jedného ulapiť. Keď ho budeš mať, daj ho do sítě a zavolaj na mňa.“ — Jak koník kázal, tak Janko udělal; vzal pšenici a síť a šel na Zlatý vrch; vylezl nahoru s večerem. — Na vrchu byla studnička a v ní voda jako křišťál čistá. — Nasypal Janko pšenici okolo studničky a potom lehl na zem a číhal. Když bylo k půlnoci, osvítil se tu náhle celý vrch, jako by nad ním bylo slunce vzešlo, — a to přilétali ptáci Ohniváci. Jako blesk dolů k studničce se snesli, a vidouce zlatou pšenici okolo studnice rozházenou, začali hltavě zobati a o zrnka se práti. — Janko obdivoval krásné ptáky a sotva dychal, aby je nesplašil; — když se ale jeden, nejkrásnější ze všech, k němu přiblížil, s rychlostí blesku lapil ho za nohu, síť přes něj přehodil, a co hrdlo stačilo, volati začal na koníka, a v témž okamžení stál koník u něho; Janko se naň vyšvihl, drže ptáka v síti, a na obrátku byli ti tam. Ale měli štěstí, neboť už ptáci Ohniváci na Janka doráželi a byli by ho jistě křídloma utloukli a zobákami tělo mu rozklovali, kdyby ho byl koník zavčas neunesl. Nevýslovná byla radost králova, když se Janko do zámku vrátil a ptáka s sebou přinesl. Obdaroval Janka bohatě a ptáka Ohniváka dal do nejpěknější jizby na zlaté bidélko a krmili ho zlatou pšenicí. Od té chvíle, co se Janko vrátil, přemýšlel onen zlomyslný sluha jen na to, jak by Janka zkazil. Janko si ho ale nevšímal, a jako prv, tak i potom jen svých koní si hleděl. Jednoho dne procházel se král po síni, kde pták Ohnivák na bidélku seděl. Náhle se zastavil a pravil sluhovi — Jankovu nepřítelovi —, který se tam nějakou prací zabýval: „Večšia vzácnosť ako tento pták, hádam, nieto vo svetě!“

„Jesto, vaša kráľovská milosť,“ ozval se sluha, rád, že se mu příležitost naskytlá Jankovi škoditi. —

„A kdeže? Čože?“ rychle zeptal se král. — „Ako nám Janko rozprával, býva na Čiernom mori jedna panna, ktorej sa na krásu na celom svetě žiadna nĕvyrovná!“ I pozastavil se král nad touto řečí a zatoužil po krásné panně. — „Dosiaľ,“ pokračoval sluha ve své řeči, „němuohol ju nikdo chytiť, ale sa Janko chválil, že by ju on veděl dostať!“

„No dobre; nože Janka zavolaj!“ poručil král. — Zrádný sluha ihned pro Janka běžel, těše se již, že se ho navždy zbaví. —

„Prečože si ty mně nĕvravel o morskej panně? Teraz choď a morskú pannu mně vystanou, a keď mně ju nĕvystanoviš, buděš o hlavu menší!“ Janko se chtěl vymlouvati, že o morské panně neví, ale král mu nedal k řeči přijíti a z jizby ven ho vyhnal, přikazuje, aby se ihned na cestu připravoval. —

Plačící vešel Janko do konírny. „Čože plačeš, Janko?“ ptal se koník.

„Ach koníčku muoj drahý, akože němám plakať, keď mňa kráľ posielala pre morskú pannu, a keď mu jej nĕvystanovím, že budem o hlavu menší!“ — naříkal si Janko.

„No nĕplač; budě to ťažká práca, ale sa nĕboj; budem ti na dobrej pomoci. Aleže skuor pýtaj od kráľa bílý, zlatom tkaný šiator³, aj zlatý stolík a všakové na něj drahé veci od zlata, od striebra. Také fujaru⁴ vezmi. Keď to buděš mať, i poživu, vyberieme sa na cestu.“ — Janko šel ke králi a prosil o stan, o stolek, o zboží a poživu, jak mu koník nařídil; a král rozkázal, aby se mu ihned vydalo vše, co žádá.

Maje vše v pořádku, naložil věci na kůň, i sám vsedl a bez meškání na cestu se vydali. — Jeli přes hory,

³ Stan.

⁴ Píšťala pastýřská.

doly, přes širé pustatiny, mnoho dní jeli, než k moři došli.

„No, tu sme, to je Čierne more,“ pravil koník, když nedaleko břehu mořského se zastavil, „teraz sosadni dolu a počuj, čo ti budem vraveť. — Najprú postau na kraj mora šiator, do šiatra postau zlatý stolík a na stolík vylož drahé veci, čo pri sebe máš. — Potom sadni popred šiator a čakaj; každý deň o poludni prechádza sa morská panna, dcéra mořského kráľa, v zlatým člunku po mori. Keď ju uvidíš, začni pekně na fujaru vyhrávať, aby ťa počula. — Keď ťa počuje, priplynie k brehu se svými pannami a budě sa ťa pýtať, kdo si, zkadě si; povedz ty jej, že si kupec, že máš v šiatru drahé veci, aby šla opáčiť. — Keď sa budě na veci dívať, němeškaj, uchyt ju za pravú ruku a zavolaj na mňa!“ — Poté dal se koník stranou a Janko šel na pokraj moře. Tam postavil bílý, zlatem tkaný stan, do stanu postavil zlatý stolík a na stolík rozložil všeliké drahé a krásné šperky. Potom vzal fujaru a sedl před stan, oči s moře nespouštěje. Tu k polední době viděl daleko na moři cosi lesknouti se, jako by zlatá kachnička po vodě plynula. — Nebyla to ale kachnička, byla to zlatá lodička a v ní seděla mořská panna se svými pannami, které veslovaly stříbrnými veslami. — Když poznal Janko, že to mořská panna, začal utěšeně na fujaru hráti. — I zaslechla píseň jeho mořská panna, a chtěc zvědět, kdo to tak líbezně hraje, obrátila lodičku k břehu. Tu viděla sedět Janka před zlatoskvoucím stanem. Když připlula ke kraji, Janko k ní přistoupil, pěkně se jí poklonil a na její otázku, odkud a kdo je a kam jede, pravil: „Kupec som z ďalekej zeme, krásna panno. Keď ti ďaka, id' dnu do šiatra a opáč muoj tovar⁵. Pekné, drahé mám veci, ažda sa ti voľačo zapáči⁶“ — pobízal Janko lahodnými

⁵ Zboží.

⁶ Zalíbí.

slovy morskou pannu. — Nedala se dlouho pobízeti a vstoupila se svými pannami do stanu. — I obstoupily zlatý stolec a oči všech pásly se chtivě na krásných šperkách. Janko nechal je dívati se a čekal chvíle. — Tu když se morská panna k němu obrátila, ptajíc se, co by za všecken tovar žádal, uchopil ji za pravou ruku, místo odpovědi zavolal na koníka, a vida ho v témž okamžení při sobě stát, jak střela vyšvihnul se i s pannou na něho a pryč uháněl. — Než se panny vzpamatovaly a mořského krále svolaly, byl Janko s pannou za horami. —

Neslýchaného bylo v zámku divu, když se Janko vrátil a pannu krásy nevidané s sebou přivedl. — Král jí nevěděl radostí místa najíti a bohatě Janka obdaroval, že mu tak krásnou nevěstu přivezl. Ale Janka málo těšila králova přízeň a dary, on by mnohem raději byl morskou pannu chtěl než všecko královo bohatství. — Aniž morská panna, co do zámku vkročila, nebyla veselá, nezasměla se, ani mluvit nechtěla, a jen smutně po zámku chodila. — Krále smutek její nesmírně rmoutil a nevěděl již co počíti, aby se jí zavděčil, neboť jakkoli starý, vášnivě si krásnou pannu zamiloval. — Nemohl bez ní ani chvíli být a jen stále na ni doléhal, aby se sobášili. — Jednou, když se jí zase ptal, kdy budou svatbu slaviti, odpověděla mu panna: „My sa spolu němuožeme sobášiť, lebo som ja mladá a ty starý!“

„Nuž praua, ale čo aj starý, preca ťa budem znať ľúbiť ako mladý!“ odpovéděl král, uražen jejími slovy. — Morská panna zavrtěvši hlavou odpovéděla: „Moje líco ružami prekvitá, tvoja hlava sněhom zapadá, to sa nėsrovnáva, ja ťa, starca, ľúbiť němuožem!“

„Eh beda mně, akože to budě, veď sa ja mladým spraviť němuožem?“ — „Keby si mal živú a mŕtvu vodu, spravil by si sa mladým,“ odpovéděla morská panna. Tu chvíli zavolal král sluhu a kázal mu poptati se po živé a mrtvé

vodě. — Sluha, Jankův to nepřítel, šel, ale záhy se vrátil s vyřízením, že není ani živé ani mrtvé vody k dostání. — Zarmoutil se král, ale sluha ho potěšil řka mu, aby Janka pro ni poslal. — Ihned si dal král Janka zavolat, a když se Janko dostavil, kázal mu přinést živé i mrtvé vody — „a keď tej vody do tretieho dňa nedoněsieš, na kusy ťa dám rozsekať!“ —

Něborák Janko, čože měl říci, smuten, bědující šel do konírny. — „Eh Janko, čože zase bedákaš, čo ti je?“ — ptal se ho koník.

„Eh koník muoj drahý, akože němám bedákať, keď mňa kráľ posielala pre živú a mŕtvu vodu. Keď mu vraj ju nēdoněsiem, že mňa dá na kusy rozsekať.“

„No, len sa ty něboj, veď ja ti budēm na dobrej pomoci; ale si skorej pýtaj od kráľa dvoch malých lahvičiek na vodu, ale tak ľahkých, čo by ich pták uniesol. Keď ti ich kráľ dá, vezmi aj poživy a vyberieme sa na cestu.“ — Potěšen vrátil se Janko ke králi a prosil o dvě láhvičky, lehké, aby je ptáče uneslo. — I kázal král zhotoviti ihned láhvičky z měchýřů a Jankovi je odevzdati. — Maje láhvičky i poživu vsedl na kůň a ten uháněl s ním na křídlech větru, až dojeli k jednomu hlubokému lesu. Tam koník zastal a kázal Jankovi, aby slezl; když slezl, pravil mu koník: „Ty sa skry tuto poza ten buk, ja si ľahnēm na zem a spravím sa mŕtvym. — O chvíľu priletia vrany a budú mňa chceť trhať. — Hľa, tamto ich vidím hore na strome, párik a mladé. — Nuž keď si na mňa sadnú, dajže pozor, abys to mladé uchytil. — Starí sa ul'aknú, budú ťa pýtať, abys ho pustil, ale ty ho nēpúšťaj a povedz, že ho veru zabiješ, keď ti nēdoněsú živú a mŕtvu vodu. Daj im potom lahvičky, ale vrána zadrž pri sebe!“ — Janko skryl se tedy za buk a kůň se natáhl na zem jako zdechlý. — Po nějaké chvíli slítly vrány dolů a sedly na koně, držíce jej za mrchu. — Tu se Janko vy-

kradl zpoza buku a mladé vráně šťastně pod čapku chytil. — „Ach nězabiže, dobrý človeče, naše mladé, veď sa ti my chceme všetkým dobrým odslúžiť!“ prosila stará vrána.

„Len vtedy vám mladé vaše pustím, keď mně donesietě živej a mŕtvej vody!“ — „Ej donesieme, donesieme!“ vzkřikli staří jedním hlasem. — Janko jim dal každé jednu láhvičku a vrány vzaly se na křídla a v okamžení Jankovi s očí zmizely. Když vrány ulítly, koník vstal. Janko si vráně pevně držel a s toužebností očekával návrat starých. Minul den, minula noc, a druhý den zrána od východu přiletují dvě vrány a přímo pod buk k Jankovi, nesouce každá jednu láhvičku v zobáku. Vzal jim Janko láhvičky, ale na radu koníka, než jim vráně pustil, roztrhl je, mrtvou a živou vodou namazal a teprv pustil. — Vráně zatřepetalo křídly a čerstvé a zdravé se starými odletělo. Přesvědčiv se takto, že ho nezklamali, vsedl na kůň a ten jako na větru domů s ním uháněl. — Přišli právě v určitou dobu. Když si Janko koníka do konírny zavedl, když ho pohladil, pobožkal po hrdle, jak vždycky dělával, děkuje mu za jeho věrnost, šel ke králi, který s toužebností ho již očekával. Janko dal králi láhvičky s vodou a král je dal mořské panně. — Panna vezmouc láhvičky do jedné ruky, druhou rukou vzala se stěny meč, a podávajíc ho Jankovi, pravila: „Nuž kráľu, kl'akni a Janko nach ti hlavu zroní, ja ťa potom touto vodou umyjem a buděš mladý a krásny!“ — I ulekl se král těch slov a nechtěl si dát hlavu stíti. — I řekla panna: „Aby si sa presvedčil, něch tedy Janko kl'akně a zroníš mu hlavu ty!“ — Na to král přistal. Janko bez bázně klekl a král mu hlavu sťal. Mořská panna ale hlavu vzala, nejdřív mrtvou vodou umyla, na pravé místo nasadila, potom živou obmyla a Janko vyskočil krásnější, než kdy byl, jen zlatá pruha zůstala mu okolo hrdla. Když to

král viděl, odpadla mu všechna bázeň, klekl a sám meč Jankovi podal, aby mu hlavu sťal. Janko se zdráhal, ale když mu i panna kázala, vzal meč a králi hlavu sťal. Princezna mu podala mrtvou vodu, aby ho umyl a hlavu mu nasadil, živou vodu ale hodila oknem ven. Král zůstal mrtev. Morská panna svolala ihned všechno dvořeninstvo, a když se vše sběhlo, ukazujíc na Janka, pravila: „Ten je muoj ženich a váš král!“ — A všickni jásali a radovali se, že mají krásného krále a královnu! Zrádný sluha vida, že Janko se králem stal, v zámku se neobmeškával, aniž se radoval. — Jankova první cesta co krále byla ke koníkovi, ale koníka nikde nebylo — zmizel. — Maje krásnou morskou pannu za ženu, když si napotom i staré rodiče přivedl, nechybělo mu k úplnému štěstí nic více.